

ความคิดทางการเมืองของท่านปัญญาชนทฤษฎี

1. ความคิดทางการเมือง

อาจกล่าวได้ว่า ท่านปัญญาชนทฤษฎี ไม่ได้มีสถานะเป็นนักปรัชญาทางการเมืองการปกครองเมื่อเทียบกับท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งมีความชัดเจนกว่า ดูได้จากงานเขียนทางวิชาการซึ่งมีมากมาย แต่อย่างไรก็ตามผู้ศึกษายังมีความเห็นว่า ท่านปัญญาชนทฤษฎีมีแนวความคิดทางการเมืองมากอยู่พอควรเช่นกัน แต่เป็นในเชิงผู้ให้ความคิดเห็น ให้ทัศนะทางการเมืองการปกครอง เป็นส่วนใหญ่

นักวิชาการบางท่านเห็นว่า ¹ ความคิดทางการเมือง เป็นระบบความคิดที่สะท้อนความคิดเห็นทางการเมือง หรือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุน หรือโจมตีสถาบันใดสถาบันหนึ่ง ซึ่งบางครั้งอาจจะมีลักษณะเป็นจินตนาการหรืออุดมคติหรือความสนใจเรื่องการวินิจฉัยเชิงคุณค่า ความคิดทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ ตัดขาดจากสังคม แต่เป็นผลที่ได้รับจากประสบการณ์และการสังเกตการณ์ความเป็นไปของสังคม อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย และต้องการเผยแพร่ความคิดเห็น ให้มวลชนได้รับรู้ และปฏิบัติตาม

จากทัศนะดังกล่าว จึงเห็นว่าความคิดทางการเมือง จะต้อง มีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ด้านคือ

ก. ความหมาย คือระบบความคิดเห็นหรือความหมายใด ๆ ที่สะท้อนหลักการเบื้องต้นทางการเมือง หรือมีความสำคัญทางการเมือง

---

¹ สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย, หน้า 4.

ข. วัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนหรือโจมตีความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง สถาบันใดสถาบันหนึ่ง และเพื่อเผยแพร่ความคิดทางการเมืองนั้น ๆ ให้มวลชนได้รับรู้และปฏิบัติตาม

ค. ลักษณะ มีลักษณะเป็นวิวินิจฉัยเชิงประเมินค่า จะเป็นจินตนาการหรืออุดมคติก็ได้ และมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพสังคมอย่างใกล้ชิด

จากลักษณะดังกล่าว จึงพอสรุปได้ว่าท่านปัญญานันทภิกขุมีความคิดข้างต้นที่มีลักษณะเป็นความคิดทางการเมืองตามองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะได้ทำการศึกษาและชี้ให้เห็นต่อไป

2. จุดหมายของการเมือง

ท่านปัญญานันทภิกขุ ได้เริ่มต้นแสดงทัศนะเกี่ยวกับจุดหมายของการเมืองว่า พระพุทธองค์ทรงเห็นว่ามนุษย์เราไม่อาจพ้นความทุกข์อย่างแท้จริงได้ หากไม่ละตัวตน และมนุษย์ไม่อาจหารัฐที่ดีได้อย่างแท้จริง หากรัฐนั้นมิได้ปกครองด้วยผู้ปกครองที่ละตัวของตน ซึ่งหมายถึงผู้ปกครองยังไม่สามารถสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ รวมทั้งมิได้ละทิฐิมานะ ความอวดดีถือดี มีความเห็นผิดเป็นชอบ เห็นชอบแต่ไม่ถูกใจ ²

นอกเหนือจากผู้ปกครองแล้ว บรรดาข้าราชการก็ควรเป็นผู้ละตัวตนของตนด้วยจึงจะสร้างประโยชน์สุขให้กับสังคมได้ เพราะจะมีเวลาคิดเวลาทำเพื่อบ้านเมือง ไม่ใช่ว่าเอาเวลาไปทำเพื่อตนเพื่อพวกพ้องของตน ไม่จ่านักวิชาการหรือที่ปรึกษาที่ไหน จะคิดหลักการ คิดระบบรูปแบบใดในการปกครองในการแก้ไขปัญหาคบ้านเมืองนั้น ก็จะไม่มีการประสบความสำเร็จขึ้นมาได้

² สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม 2538.

พระพุทธองค์ จึงทรงสอนให้ ละตัวตน * ละความยึดมั่นในตัวตน ของตนก่อนธรรมข้ออื่น ๆ และการปฏิบัติธรรมมาโดยตลอดจะได้ผลก็ต่อเมื่อสามารถ ละตัวตนได้เท่านั้น ธรรมาธิปไตยที่พระองค์เสนอ เป็นทางสายกลางระหว่าง อัตตาธิปไตยที่ยึดตน ยึดความคิดของตนเป็นใหญ่ กับ โลกกาธิปไตยที่ยึดโลก ยึด เสียงข้างมากเป็นใหญ่ คือการละทิ้งตัวตน ไม่เอาความเห็นตน เป็นใหญ่ และ ต้องไม่หวั่นไหวไปตามโลกธรรมนี้คือจุดหมายที่แท้จริงของการปกครองโดยธรรม เป็นจุดหมายของการเมือง

นอกจากนี้ ท่านปัญญานันทภิกขุ ยังได้กล่าวว่าการปกครองที่แท้จริง คือการปกครองโดยไม่ต้องปกครอง นั่นแหละเป็นการปกครองที่ถูกต้อง คือ ทุกคน ปกครองตนเอง ควบคุมตนเอง ไม่ต้องมีระเบียบ ไม่ต้องมีศาล ไม่ต้องมีตำรวจ ไม่ต้องมีอาญา เพราะทุกคนปกครองตนเองได้ การปกครองตนเองได้นั้น เป็น การปกครองที่สูงสุด เป็น "ธรรมาธิปไตย" และเป็นประชาธิปไตยที่ถูกที่ควร แต่ท่านเห็นว่า "ในสมัยนี้ เรามีประชาธิปไตยที่ไม่เข้าเรื่อง ไม่เฉพาะแต่บ้าน เมืองของเรา แต่มันเป็นทั้งโลก ยังเข้าไม่ได้ เพราะว่าคนต้องรู้จักปกครองตนเอง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สอนคนให้รู้จักปกครองตนเอง คุ้มครองตนเอง ควบคุมตนเองให้ได้" 3

---

* การละตัวตน น่าจะมีความหมายที่พอจะทำความเข้าใจได้ง่าย ๆ ว่า คือการสละความสุขส่วนตน ที่พึงมีพึงได้จากการดำเนินชีวิต ให้เหลือน้อยที่สุด เพียงเพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายที่สุดที่พึงจะเป็นได้ และรวมถึง การสละความรู้สึกว่าตนเป็นผู้มีความสำคัญ หรือเป็นอัครตา ไม่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของสิ่ง ทั้งหลายทั้งปวง เปรียบได้กับคำที่กล่าวไว้ว่า "กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่ออยู่เพื่อกิน"

3 พระเทพวิสุทธิเมธี, ปัญญานันทะ อมตธรรม, บารุกกภาพิเศษ ฌ วัตชลประทานรังสฤษดิ์ วันเสาร์ที่ 11 พฤษภาคม 2534, รวบรวมโดย ธรรมชีวิน, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2534), หน้า 271-273.

พุทธศาสนาได้กำหนดจุดหมายของชีวิตไว้ 3 ระดับ ซึ่งเรียกว่า
 ประโยชน์ โดยพระเทพเวที ได้อธิบายความหมายโดยสรุปว่า

1. ประโยชน์บัดนี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) ประโยชน์ชีวิตนี้หรือประโยชน์
 ปัจจุบัน เป็นจุดหมายขั้นต้น หรือจุดหมายเฉพาะหน้า หมายถึงประโยชน์ที่มอง
 เห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องเบสิอกนอก เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ
 ที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ ทร์พย์สิน ฐานะ เกียรติ
 ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข

2. ประโยชน์เบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถะ) เป็นประโยชน์ที่ลึกสำ
 อึ้งกว่า ที่มองเห็นกันเฉพาะหน้า หรือผิวเผินภายนอก เกี่ยวด้วยชีวิตด้านใน
 หรือประโยชน์ด้านคุณค่าชีวิต เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไปได้แก่ความเจริญอกงาม
 แห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตขึ้นด้วยคุณธรรม ความใฝ่ใจในทางศีลธรรม
 ในเรื่องบุญเรื่องกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม เป็นขั้นที่ผ่อนคลายความ
 ยึดติดผูกพันในวัตถุ ทำให้ไม่ยอมตีค่าผลประโยชน์ด้านอามิสสูงเกินไป จนจะ
 ต้องมุ่งไขว่คว้า ยอมสยบให้และหันมาให้คุณค่าแก่คุณธรรมความดีงาม รู้จัก
 ท้าการด้วยความใฝ่ธรรม รักความดีงาม รักคุณภาพของชีวิต และความเจริญ
 อกงามของจิตใจ

3. ประโยชน์อย่างยวดยิ่ง (ปรหมัตถะ) หรือประโยชน์ที่เป็นสาระ
 แท้จริงของชีวิต เป็นจุดหมายสูงสุด หรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่การรู้แจ้ง
 สภาวะของสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขาร
 ธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็นอิสระ โปร่ง โล่ง ผ่องใส
 ไม่ถูกบีบคั้น จำกัด ด้วยความยึดติดถือมั่น หวั่นหวาดของตนเอง อยู่อย่างไร
 ทุกข์ ประจักษ์แจ้งความสุภภายในที่สะอาดบริสุทธิ์แท้จริง โดยสมบูรณ์ 4

---

4 พระเทพเวที, พุทธธรรม (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์
 ราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 594-595.

เมื่อพิจารณาจากประโยชน์ หรือจุดมุ่งหมายของชีวิตระดับนี้แล้ว จะเห็นว่าระบบการเมืองปัจจุบัน มุ่งเพียงประโยชน์ชั้นต้นเท่านั้น ซึ่งเป็นประโยชน์ขั้นที่ใช้อำนาจกฎหมายบังคับได้ อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายระดับที่ 2 น่าจะเป็นจุดหมายสำคัญของรัฐ โดยการจัดการศึกษาฝึกอบรม เพื่อให้ทุกคนไปถึงจุดหมาย แม้ไม่อาจไปถึงจุดหมายได้ทุกคน แต่ก็น่าจะส่งเสริมให้มีการศึกษาอบรมให้มากขึ้น ท่านเห็นว่าเมื่อคนสามารถเข้าถึงจุดมุ่งหมายระดับที่ 2 ได้มากขึ้น สังคมก็จะเป็นสุข รัฐหรือผู้ปกครองจึงน่าจะพิจารณาให้ความสำคัญกับจุดหมายระดับนี้บ้าง แทนที่จะมุ่งพิจารณาเฉพาะแต่จุดหมายแรกหรือประโยชน์เฉพาะหน้าเท่านั้น 5

นักทฤษฎีตะวันตก เห็นว่ารัฐเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหของประชาชน และทำให้เกิดความผาสุกแก่ประชาชน ความขัดแย้งกันในหมู่ประชาชน เกิดจากกิเลส ตัณหา อูบาทาน คือ ความโลภ โกรธ หลง ความผาสุกส่วนนี้ เกิดจากการขจัดข้อขัดแย้งหรือแก้ปัญหได้ แต่เป็นการแก้ปัญหเฉพาะหน้า และเป็นการแก้ปัญหชั่วคราวเป็นกรณี กรณีไป ตราบใดที่คนยังละตัวตนของตนไม่ได้ ความโลภ โกรธ หลง ยังมีอยู่ และจะเกิดปัญหต่อไปไม่สิ้นสุด รัฐมีหน้าที่แก้ปัญหเหล่านี้ก็จริง แต่ก็ไม่น่าจะเป็นหน้าที่อย่างเดียวของรัฐ แต่ควรมีหน้าที่แก้ปัญหอย่างถาวร คือส่งเสริมความละตัวตนของตนด้วย

แต่สำหรับท่านแล้ว ท่านเห็นว่ารัฐที่ดีจะต้องส่งเสริมความดีให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนสร้างศีลธรรมทำให้เกิดในหมู่คน ความดีงามของประชาชนจึงเป็นจุดหมายที่สำคัญของรัฐ ความดีงามในขั้นที่ว่่านี้ ก็คือ ประโยชน์เบื้องหน้า และประโยชน์อย่างยวดยิ่ง ธรรมทั้งหลายในพุทธศาสนา ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายสุดท้ายเพื่อนิพพาน หรือประโยชน์อย่างยวดยิ่งทั้งสิ้น ธรรมขั้นต่ำลงมาก็ช่วยพัฒนาคน

5 สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม 2538.

เพื่อให้ปฏิบัติธรรมขั้นสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ เพื่อประโยชน์เบื้องหน้า นี้เป็นจุดหมายของรัฐบาลในความหมายทางพุทธศาสนา เป็นเป้าหมายที่รัฐหรือผู้ปกครองควรยึดถือเป็นหลัก และหาแนวทาง หรือวิธีการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายนี้ได้

อาจกล่าวได้ว่า ท่านปัญญานันทภิกขุ มองจุดหมายของการเมือง คือสภาพการณ์ที่ทุกคนในสังคมสามารถดำรงตนอยู่ได้ด้วยการควบคุมตนเองหรือปกครองตนเอง โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และที่สำคัญ การเมืองจะต้องทำให้เกิดความดีงาม ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจ ที่เติบโตไปด้วยคุณธรรม ขึ้นในแต่ละบุคคล ไปจนถึงการที่สามารถจะรู้แจ้งในสภาวะที่เป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย จนไม่เกิดความยึดมั่นถือมั่นในตนต่อไป

3. การปกครองโดยธรรม

ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ใน "ธรรมะกับการเมือง" ว่า "การเมืองคือหน้าที่ที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ การเมืองที่ถูกต้องก็คือธรรมะนั้นเอง ศิลธรรมของบุคคลแต่ละบุคคลมันก็เกี่ยวเนื่องกับการเมืองของสังคม เกี่ยวเนื่องกับการเมืองของคนทั้งโลก เพราะการเมืองมันต้องทำให้เกิดความสงบ แล้วศีลธรรมก็คือตัวการทำความสงบ" ⁶

ท่านปัญญานันทภิกขุ จึงมีความเห็นว่า "การเมืองกับธรรมะ เป็นของคู่กัน แยกกันไม่ออก แยกกันแล้วบ้านเมืองล่มจม เพราะจะไม่มีอะไรเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยว" โดยเฉพาะสังคมไทยซึ่งเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางสังคมแบบ

---

⁶ พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะกับการเมือง (กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, 2522), หน้า 27-32.

ดั้งเดิม เป็นฐานรองรับอยู่คือการเคารพนับถือผู้มีอำนาจทางสังคม เคารพเทิด
ทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งปกครองดูแลชาวไทยโดยหลักทศพิธราชธรรม และ
ที่สังคมไทยไม่สิ้นคลอนุ่นวายไปกว่าที่เป็นอยู่นี้ เพราะมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่
มั่นคง มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องอยู่กับพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน
การเมืองจึงต้องมีธรรมะเป็นเครื่องนำทาง คนมีธรรมะ จะทำให้การเมืองดี
ไปด้วย มั่นคงไปด้วย อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า "การเมืองมันไม่ตีไม่ชิวในตัวของมัน
เอง ดีชั่วอยู่ที่คน"

สมัยก่อนนี้ไม่มีนักการเมือง มีแต่พระราชา พระราชามีธรรมะ
ในตัว มีธรรมะในการปกครองบ้านเมือง บ้านเมืองจึงมีความสุขตลอดมา
ถ้าไม่มี บ้านเมืองก็เดือดร้อน เราได้เห็นตัวอย่างมาแล้ว ทั้งสมัยที่ปกครอง
โดยกษัตริย์เป็นธรรมราชา และสมัยที่กษัตริย์ที่เป็นทรราช ในสมัยนั้นคนเป็น
รัฐบาลเป็นผู้ปกครองก็ต้องอาศัยธรรมะเช่นกัน ไม่เช่นนั้นก็คือว่า "ปล้นเมือง"
พระราชากับผู้ปกครองในปัจจุบันจึงต้องมีเหมือนกัน คือมีธรรม มีธรรมในตน
มีธรรมในการบริหารบ้านเมือง

"แต่นักการเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างไร เห็นกันอยู่ มันใช้ไม่ได้
มันไม่ค่อยเรียบร้อย เห็นแก่ตัวมาก ซึ่ง "ความเห็นแก่ตัว" เป็นตัวร้ายทำลาย
โลกได้ทั้งโลก เดี่ยวนี้เรามีนักการเมืองที่เป็นนักการพนัน เจ้าของช่อง มีนัก
อะไรต่ออะไรมากมาย มันเห็นแก่ตัวไม่ได้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเท่าไร
หรือ การเมืองเดินผิดตั้งแต่แรกแล้ว เพียงแค่สมัครเป็นผู้แทนก็ซื้อเสียงแล้ว
ทำลายประชาธิปไตยแล้ว เมื่อเข้าไปแล้วมันจะเหลืออะไร ก็เข้าไปกอบโกย
เอาคืนเท่านั้น ยิ่งเลวร้ายขึ้นทุกวัน เห็นแก่ตัวรุนแรงขึ้น เพราะใช้เงินซื้อ
ใช้อำนาจซื้อได้ทั้งข้าราชการเจ้าหน้าที่บ้านเมือง" 7

7 สัมภาษณ์ พระวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม 2538.

"นี่เป็นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ตน ไม่มีศีลธรรม มีแต่กิเลสตัณหาในตัว เราต้องหันมาเริ่มต้นกันใหม่ เอาธรรมยึดเหนี่ยว ต้องบูชาธรรม คือ เอาธรรมมายึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้หลงไหลไปกับสิ่งต่ำ ๆ เวลาที่บ้านเมืองของเราต้องการสิ่งหนึ่งที่สำคัญที่สุดคือ ต้องการให้คนในชาติช่วยกันประพฤติธรรมถ้าทุกคนในชาติช่วยกันประพฤติธรรม ปัญหามันก็น้อยลงไปจนไม่มีปัญหาต่อไป ความเป็นประชาธิปไตยมันเกิดไม่ได้ ถ้าคนในชาติไม่เป็นธรรมมาธิปไตย ไม่ถือธรรมเป็นใหญ่ แต่ถ้าเอาธรรมมาใช้แล้วก็จะดีขึ้น จึงต้องช่วยกันเอาธรรมะเข้าไป ต้องช่วยกันศึกษาแล้วก็ช่วยกันปฏิบัติ ช่วยกันชักจูงให้นิมน้าวจิตใจ เพื่อนฝูงมิตรสหาย ให้ได้หันหน้าเข้าหาธรรมะให้มากขึ้น" 8

ท่านจึงสนับสนุนหลักการปกครองโดยธรรม ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงประกาศหลักพุทธธรรม ที่เกี่ยวกับการปกครองขึ้นอยู่หลายหลัก เช่น หลักจักรวรรดิวัตร หลักทศพิธราชธรรม เป็นต้น โดยเห็นว่า ผู้ปกครองบ้านเมืองจะต้องศึกษาและซึมซาบเอาหลักธรรมเหล่านี้ มาใช้ในการดำรงชีวิตของตนและใช้เป็นแนวทางในการปกครองแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง

ทฤษฎีทางการเมืองสมัยปัจจุบัน เน้นที่มาของอำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจตามกลไกทางการเมืองคือ ธรรม เช่น การแบ่งแยกอำนาจ อธิปไตยออกเป็น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ความคิดชนิดนี้เป็นความคิดอันเนื่องมาจากการถือว่า อำนาจคือธรรม มิได้ใช้อำนาจธรรมหรืออำนาจที่เป็นธรรมในการปกครอง เพราะผู้ปกครองอาจได้รับการเลือกเข้ามาด้วยวิธีการที่ไม่เป็นธรรม แม้ว่าเป็นความชอบธรรมทางการเมือง

---

8 พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), อยู่กันด้วยความเข้าใจกัน, ปาฐกถาธรรม ณ โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์, 5 ธันวาคม 2535, (กรุงเทพฯ : บริษัท นวกนก จำกัด, 2535), หน้า 29.

สำหรับท่านปัญญานันทภิกขุ การปกครองโดยธรรมหรือการใช้อำนาจธรรม นั้น ต้องอาศัยผู้มีธรรมประจำตัว เพราะธรรมเป็นนามธรรมไม่ใช่รูปธรรม ตามความคิดของนักทฤษฎีตะวันตก ธรรมจะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัย ผู้ปฏิบัติธรรม มีจิตใจและเจตนาที่จะปกครองให้เป็นธรรม ไม่เอนเอียงไปตามอคติต่าง ๆ ผู้ปกครองไม่ว่าระดับใด หากประสงค์จะเป็นผู้ปกครองโดยธรรม ย่อมต้องฝึกฝนตนตามธรรม คือศึกษาและนำเอามาเป็นหลักปฏิบัติ เป็นวิถีชีวิตของตน

ระบอบการปกครองที่มีอยู่แล้วนี้ จะดีได้ตามอุดมคติ ก็ต้องได้คนตามอุดมคติ เช่น ราชาธิปไตยหรือเผด็จการ ต้องได้ผู้ปกครองดี ใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม ระบอบประชาธิปไตยก็ต้องได้ผู้ปกครองที่พึงเหตุผลของทุกฝ่ายสามารถแสวงหาความถูกต้องจากมติส่วนรวมของที่ประชุมได้ ระบอบทุนนิยมก็ทำได้ถ้าผู้เป็นนายทุนรู้จักเห็นใจ เข้าใจและไม่เอาเปรียบกรรมกรผู้ใช้แรงงาน ระบอบแต่ละระบอบดีได้ด้วยกันทั้งนั้น ถ้าคนในระบอบนั้นดี แต่ถ้าคนไม่ดี ระบอบก็ถูกใช้ เป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ของบุคคลที่มีอำนาจในสังคมนั้น นั่นคือต้องไม่เน้นการเอาอำนาจมาเป็นธรรม แต่จะต้องใช้อำนาจธรรมหรือธรรมาธิปไตย

4. รูปแบบการปกครอง

ท่านปัญญานันทภิกขุ ชี้ว่าพระพุทธองค์มิได้ทรงเน้นว่าระบอบการปกครองใดดีที่สุด มิได้ทรงเสนอว่าจะเลือกผู้ปกครองด้วยวิธีใด หรือมีระบบในการจัดสรรอำนาจอธิปไตยอย่างไร เป็นแต่เน้นว่า ถ้าเป็นผู้ปกครองแล้ว ควรยึดถืออะไรในการปกครอง ถ้าจะถามว่าธรรมหรือความถูกต้องตามเหตุ

ตามผลนั้น ระบอบการปกครองต่าง ๆ ยึดถืออยู่หรือไม่ ก็ตอบได้ว่าทุกระบอบต่างก็เชื่อว่า การปกครองตามระบอบนั้น ๆ เป็นไปเพื่อความถูกต้องชอบธรรมทั้งสิ้น นั่นคือทุกระบอบต่างก็เชื่อว่า ระบอบของตนเป็นธรรมาธิปไตยทั้งสิ้น⁹

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากหลักการปกครองโดยธรรมในศาสนาของพระพุทธศาสนาแล้ว จะพบรูปการปกครองที่ควรจะเป็นอยู่ เช่นกัน ดังจะเห็นได้ใน อธิปไตย 3 ซึ่งประกอบด้วย อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย แสดงให้เห็นว่า หลักการปกครองโดยธรรมมิได้ให้ยึดตัวบุคคล แต่ให้ยึดหลักการ กติกา และกฎระเบียบของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปกครองในรัฐธรรมนูญอย่างในโลกปัจจุบัน เป็นหลักการปกครองที่ยึดความมีเหตุผล ยึดหลักการ มิใช่ยึดตัวบุคคล เพราะความคิดและพฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ได้ ในขณะที่หลักการมีความแน่นอน และให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายในสังคม

หลักจักรวรรดิวัตร เป็นหลักธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกุศโลบายในทางการเมือง เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ที่ว่าบุคคลมีความสำคัญ มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี เป็นการปกครองที่ต้องคำนึงถึงความชอบธรรมเป็นหลัก ส่วนหลักราชสังคหวัตถุ เป็นหลักการสงเคราะห์ประชาชนและบำรุงประเทศชาติให้อุดมสมบูรณ์ เพื่อให้การปกครองเป็นไปในลักษณะเพื่อให้ผลประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม หลักราช-สังคหวัตถุ จึงมีหลักการคล้ายกับหลักจักรวรรดิวัตร ที่เกี่ยวหลักการปกครองที่ว่า มนุษย์เป็นผู้มีความสำคัญ มีคุณค่าและศักดิ์ศรีของตน ผู้ปกครองจึงต้องให้การสงเคราะห์ให้ประชาชนบรรลุถึง ความสำคัญ คุณค่า และศักดิ์ศรี ของตนเอง

---

⁹ สัมภาษณ์ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) 25 ธันวาคม 2538.

หลักทศพิธราชธรรม เป็นคุณธรรมสำหรับผู้ปกครองบ้านเมือง สำหรับการควบคุมตนเอง การใช้อำนาจหน้าที่ และการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

หลักพรหมวิหาร เป็นหลักธรรมสำหรับการกำกับความประพฤติ และการปฏิบัติตน ต่อผู้อื่นโดยชอบธรรม ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ที่ว่าบุคคลต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของสังคม ต้องเป็นผลของความร่วมมือร่วมใจกัน จึงจะสำเร็จ เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

จากที่กล่าวถึงหลักธรรมในการปกครองทั้งหมด จะพบรูปแบบการปกครอง อยู่ 2 รูปแบบ คือ ระบบประชาธิปไตย กับระบบราชาธิปไตย ซึ่งมีหลักการสำคัญอยู่อย่างเดียวกัน คือ ใช้ธรรมในการปกครอง หรือธรรมาธิปไตย ปัญหาที่มีอยู่ว่า ในระบบการปกครอง 2 อย่างนี้ ระบบไหนจะดีกว่ากัน ท่านปัญญานันทภิกขุ ชี้ว่า จะเป็นระบบไหนไม่สำคัญ ถ้าระบบนั้นมีหลักการ เป็นธรรมาธิปไตย ไม่ใช่อัตตาธิปไตย หรือโลกาธิปไตย 10

ธรรมาธิปไตย หรือหลักการถือธรรมเป็นใหญ่ ถือเอาตามที่ได้ศึกษาและพิจารณาอย่างดีที่สุด จนเป็นขีดแห่งสติปัญญาของตนจะมองเห็นได้ โดยบริสุทธิ์ใจที่สุด และอย่างแจ่มกว้างที่สุด รับฟังข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และเหตุผลต่าง ๆ อย่างเที่ยงธรรมที่สุดแล้ว เห็นว่าอะไรจริง ถูกต้องตงามที่ตัดสินใจไปตามนั้น ผลดีจะได้แก่ไหน ย่อมแล้วแต่ว่าจะมีสติปัญญาเท่าใด ได้รับข้อเท็จจริงมาเพียงใด มีอุปบายวิธีแสวงหาความจริง แน่นนอนเท่าใด ข้อสำคัญ

---

10 สัมภาษณ์ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) 25 ธันวาคม 2538.

คือต้องศึกษาเรื่อยไปใช้สติปัญญาเต็มที่และบริสุทธิ์ใจ ในฐานะผู้ใช้อำนาจ ผู้เป็นประชาธิปไตยหรือราชาธิปไตยก็ตามที่เป็นผู้ปกครอง จะต้องมุ่งหน้า ทหาการเพื่อประโยชน์สุขของราษฎรอย่างแท้จริง นี่คือความหมายของธรรมาธิปไตย

บางคนเข้าใจสับสน ระหว่างหลักธรรมกับระบบ หรือระหว่าง เนื้อหาสาระ กับรูปแบบ จึงแย้งว่า ถ้าประชาธิปไตย ถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ก็ต้องตรงกับโลกาธิปไตย ประเด็นนี้จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า เพราะโลกาธิปไตย ถือเสียงนิยมของโลก คือคนทั่วไปเป็นใหญ่เหมือนกัน จึงต้องย่ำว่า อธิปไตย 3 จะเป็นอัตตาธิปไตยก็ตาม โลกาธิปไตยก็ตาม หรือธรรมาธิปไตยก็ตาม เป็นข้อปฏิบัติของบุคคลเป็นพื้นฐานของคนที่จะไปออกเสียง ส่วนประชาธิปไตยเป็นระบบ เป็นช่องทางที่จะมาเก็บเอาเสียง (ความคิดเห็น ความต้องการ) ของคนไปใช้ทำการ ประชาธิปไตยถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ เพราะต้องการจะทำอะไร ๆ ให้ถูกต้องดีที่สุดในประโยชน์ดีที่สุดในโดยสอดคล้องกับความเป็นจริง และเชื่อว่าคนที่มาออกเสียงนั้น ให้เสียงที่เป็นจริงจากใจของตน เมื่อคนส่วนมากยืนยันอย่างไรย่อมน่าเชื่อถืออย่างนั้นมากที่สุด

ส่วนโลกาธิปไตย เป็นเรื่องของคนที่ออกเสียง เวลาจะให้เสียง ไม่ได้ใช้ปัญญาพิจารณา ให้ชัดเจนถ่องแท้ว่า อะไรจริง อะไรถูกต้อง ดีงาม หรือว่ารู้อะไรจริง ถูกต้องดีงามแล้ว ไม่ถือเอาตามนั้น กลับมานึกว่า คนเข่าว่ากันอย่างไรพรรคพวกเขาจะเอาอย่างไร ส่วนมากเขาเลือกอันไหน ก็ว่าไปตามที่เขาว่า เขานิยมกัน ไม่มีหลักของตัวเอง

เพราะฉะนั้น ประชาธิปไตยที่ดีย่อมไม่ต้องการโลกาธิปไตยแน่ แต่ต้องการธรรมาธิปไตย คือต้องการให้คนที่ออกเสียงทุกคน ยึดถือธรรม

ใช้ปัญญา และพูด ออกไปจากใจจริง พูดสั้น ๆ ก็คือ ประชาธิปไตยที่ดีเกิด
จากธรรมาธิปไตย และประชาธิปไตยที่ดีช่วยให้ได้ธรรมาธิปไตย หรือ
ประชาธิปไตยที่ดีเป็นของคนมีธรรมาธิปไตย จะได้ประชาธิปไตยที่ดี คนต้อง
มีธรรมาธิปไตย 11

ที่นี้ปัญหาก็คือ ประชาธิปไตย อย่างที่ดีที่สุดคือประชาธิปไตยที่เป็น
ธรรมาธิปไตย กับราชาธิปไตยที่ดีที่สุด คือราชาธิปไตยที่เป็นธรรมาธิปไตย
อย่างไรหนจะดีกว่ากัน

ท่านปัญญานันทภิกขุ มีความเห็นว่า ถ้าเอาตาม ปราบฎการณ์ที่
เป็นอยู่ในสังคมไทย ท่านก็อยากได้ราชาธิปไตย ที่เป็นธรรมาธิปไตย เพราะ
มีตัวอย่างให้เห็นคือ พระมหากษัตริย์ของปวงชนชาวไทย ที่ทรงปกครองดูแล
สังคมไทยด้วยหลักทศพิธราชธรรม แต่ถ้าถือเอาตามความเชื่อในปัจจุบัน
ตามหลักสากลก็ต้องถือว่าประชาธิปไตย ที่เป็นธรรมาธิปไตยดีกว่า "ทำไมถึง
เป็นอย่างนั้น ก็เพราะว่าคนคนเดียว ถึงจะมีความรู้ดีขนาดไหน มีสติปัญญาดี
มีคุณธรรมขนาดไหน และมีความตั้งใจจริงขนาดไหน ก็อาจจะมียกข้อบกพร่องได้
ในด้านความรู้ก็อาจจะรู้ไม่ถ้วนถี่ ไม่สามารถรู้ไปทุกซอกทุกมุม ไม่สามารถรู้
ปัญหาของประชาชนทุกหย่อมหญ้า หรือในด้านคุณธรรมก็อาจจะมีความบกพร่อง
ข้างนี้ด ๆ หน่อย ๆ หรือไม่อาจมั่นคงเสมอตลอดไปทุกเวลา" เพราะฉะนั้น
ราชาธิปไตยที่เป็นธรรมาธิปไตย แม้จะดีแต่ก็ไม่ดีพอ เมื่อเปรียบกับ ธรรมา-
ธิปไตย กล่าวคือ

---

11 พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), อยู่ด้วยกันด้วยความ
เข้าใจ, หน้า 29.

"ประชาธิปไตยที่เป็นธรรมาธิปไตยดีกว่า คือหลายหัวดีกว่า หัวเดียว หลายหัวในที่นี้หมายถึงหลายหัวของคนดี คนดีหลายหัวมารวมกัน บกครองดีกว่า คือเอาสติปัญญาของคนหลายคนมารวมกันปกครอง ก็หวังกัน อย่างนี้ ถือว่าถ้าระบบประชาธิปไตยจะดีกว่าระบบอื่น ก็ดีเพราะเหตุผล อย่างนี้ คือ เพราะเหตุผลที่ว่า จะเป็นระบบที่ช่วยให้คนเราเข้าถึงธรรมาธิปไตยที่ดีที่สุดนั่นเอง" 12

จึงอาจสรุปได้ว่า การปกครองโดยธรรม นั้น เป็นหลักการที่สำคัญของการปกครองที่จะยังประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองมากที่สุด โดยการยึดถือหลักความถูกต้องเป็นธรรม เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ซึ่งรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นธรรมาธิปไตย จะเป็นรูปแบบที่ดีที่สุด ในสังคมปัจจุบัน ตามทัศนะของท่านปัญญานันทภิกขุ

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

12 สัมภาษณ์ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) 25 ธันวาคม 2538.

5. ปัญหาการเมืองการปกครองไทย

มีผู้ตั้งข้อสังเกตในการวิเคราะห์ ลักษณะการเมืองการปกครองไทยว่า การศึกษาจะต้องตั้งอยู่บนความเป็นจริง และไม่มีความรู้ใดที่อยู่นอกเหนือจากความเป็นจริง นั้นหมายความว่า การจะสร้างหรือแก้ไขให้การเมืองเป็นไปอย่างที่เราต้องการนั้น จะเริ่มจากจุดที่ว่าเราเข้าใจการเมืองในความเป็นจริงอย่างไร ถ้าปราศจากความรู้ความเข้าใจนี้ การเมืองที่ควรจะเป็น ก็จะไม่มีการที่จะทำให้เป็นจริงขึ้นมาได้ 13

นักวิชาการไทยหลายท่านมีความเห็นว่าการเมืองไทย เป็นเรื่องของชนชั้นนำ (elites) เป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ประชาชนไม่มีบทบาทเท่าไรนัก ในการกำหนด หรือผลักดันสถานการณ์การเมืองของไทย เช่น

กนก วงษ์ตระหง่าน 14 กล่าวว่าคุณลักษณะเด่นประการหนึ่งเกี่ยวกับการเมืองของไทยคือ เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น ส่วนแต่เกี่ยวข้องกับชนชั้นนำ (elites) กล่าวคือ เฉพาะบรรดาชนชั้นนำเท่านั้นที่มีบทบาทในการผลักดันสถานการณ์ให้เป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการ สำหรับประชาชนโดยทั่วไปไม่มีบทบาทโดยตรงในการผลักดันสถานการณ์ ให้ไปในทิศทางใด ตรงกันข้ามประชาชนมักจะตกเป็นผู้ถูกชักจูงโดยชนชั้นนำ เพื่อเป็นการสนับสนุนการผลักดันสถานการณ์ของชนชั้นนำเสียมากกว่า ถ้าจะกล่าวให้ชัดเจนคือ ไม่ปรากฏว่า

---

13 กนก วงษ์ตระหง่าน, มิติทางการเมืองในปรากฏการณ์ของสังคมไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 219.

14 เรื่องเดียวกัน, หน้า 306-307.

ประชาชนโดยตัวเองที่ปราศจากองค์การรองรับสามารถที่จะเคลื่อนไหวและ
ผลักดันสถานการณ์ให้เป็นไปตามที่พวกตนต้องการได้เลย

ทินพันธุ์ นาคะตะ 15 กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญ
ของไทย ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมและกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม
ทางสังคมภายใต้ระบบการปกครองแบบดั้งเดิม ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรม
ทางการเมือง จึงประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการคือประการแรก อำนาจนิยม
คือคนไทยส่วนใหญ่ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพและเชื่อฟังอ่อนน้อมต่อผู้มี
อำนาจ ประการที่สอง คือ นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ผู้นำผู้เป็นเจ้านาย
ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมี ต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ประโยชน์แก่
ลูกน้องได้ ส่วนลูกน้องจะต้องตอบแทนด้วยการสนับสนุนและให้บริการแก่เจ้านาย
คนไทยจึงนิยมนับถือผู้มีอำนาจเพื่ออาศัยบารมีปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว ชำราช-
การจำนวนมากจึงมีแนวโน้มที่จะสนใจรับใช้ผู้ใหญ่ผู้ปกครองมากกว่าการให้บริการ
ประชาชน และประการที่สาม ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ความสัมพันธ์
และการช่วยเหลือกันเป็นการส่วนตัวยังมีความสำคัญมาก ในการประกอบกิจกรรม
เกือบทุกอย่าง การรวมกลุ่มในทางการเมืองของไทยจึงต้องอาศัยบุคลิกภาพของ
ผู้นำเป็นหลัก

ชัยอนันต์ สมุทวณิช สรุปลักษณะทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน
และในระยะ 5 ปีข้างหน้าโดยย่อว่า ดังนี้

---

15 ทินพันธุ์ นาคะตะ, การเมืองการบริหารไทย : ภาวะ
ของชาติ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2535), หน้า 36-37.

1. การเมืองไทยจะยังคงถูกยึดกุมด้วยแก๊งอำนาจแก๊งเล็ก ๆ ในพรรคการเมืองที่มีบทบาทในการเลือกตั้ง และในสภาผู้แทนราษฎร ประมาณ 5-6 พรรค
2. แก๊งอำนาจได้อาศัย "กติกา" ของประชาธิปไตยแบบไทย ตาเนินการรักษาคืนที่ทางการเมือง ซึ่งเน้นยึดกระบวนการเลือกตั้งเป็นช่องทางแห่งความชอบธรรม ช่องทางเดียวไว้อย่างเหนียวแน่น
3. การเมืองไทยจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับข้าราชการ ในแง่ที่ข้าราชการยอมสยบอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมืองมากขึ้น เพราะข้าราชการต่างตระหนักดีว่าระบบนี้จะคงอยู่กับพวกเขาไปอีกนาน การปรับสัมพันธภาพทั้งระดับข้าราชการกับนักการเมืองนี้ มีความตึงเครียดเป็นความสัมพันธ์สามเส้า ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มธุรกิจ - ข้าราชการ - นักการเมือง โดยนักการเมืองกลายเป็นหัวจั่วใหญ่แทนที่จะเป็นข้าราชการ
4. สังคมการเมืองไทยปัจจุบันเป็นสังคมของเหล่านักเลือกตั้ง ที่มีประสบการณ์และทักษะ จำนวนไม่เกิน 3,000 คนทั่วประเทศ ซึ่งสามารถอาศัยทักษะในการจัดการเลือกตั้งขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง
5. การเมืองไทยกำลังเสื่อมทรามไปสู่สภาวะของการที่ประชาชนระดับล่างถูกใช้เป็นฐานเสียงในขั้นตอนแรก แต่จะถูกกลະเล่ย์ในขั้นตอนภายหลังที่นักการเมืองเข้าสู่อำนาจแล้ว
6. การเมืองไทยมีสภาพเหมือนการมีก๊กหลายก๊ก เหมือนกับเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตก แต่การพัฒนาของก๊ก หรือแก๊งอำนาจในระบบการเมืองในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะคงตัว และผนึกกำลังได้ในระยะยาว ควบคู่ไปกับลักษณะของระบบการเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมือง และระบบสภาผู้แทนราษฎร อย่างเป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยแก๊งหรือก๊กอำนาจแต่ละก๊กจะแบ่งสรร

ปันส่วนอาณาบริเวณที่จะหาผลประโยชน์กัน และไม่กระทบกระทั่งกันหากหลีกเลี่ยงได้ 16

ดังนั้น ถ้ายอมรับกันว่า การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรร หรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม 17 จึงมีความเห็นว่า ประเทศไทยแม้จะใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาเป็นเวลากว่า 60 ปี แต่ปรากฏว่าเท่าที่ผ่านมา การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในรูปของนโยบาย หรือกฎหมาย มักจะกระทำโดยชนชั้นที่เป็นคนกลุ่มน้อย อันได้แก่ข้าราชการ พลเรือน ทหาร และนักธุรกิจ เข้าร่วมด้วยในระยะหลัง แทนที่จะเป็นบุคคลกลุ่มต่าง ๆ อาทิเช่น เกษตรกรและกรรมกร ซึ่งการจัดสรรแบ่งปัน ดำรงอยู่ในสภาพเช่นนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2475 ไม่ได้ทำให้อำนาจในการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าตกอยู่กับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ตรงกันข้ามกับไปตกอยู่กับชนชั้นหน้าหรือชนชั้นปกครอง อันได้แก่ข้าราชการ ทหาร และพลเรือนที่มีอำนาจทางการเมือง

นอกจากนี้ ยังเห็นว่า การที่พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นหน้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยมีพฤติกรรมดังกล่าว ก็เพราะคนกลุ่มนี้เชื่อว่าตนมีความรู้ดีกว่าตนควรมีสื่อธิในการปกครองมากกว่าใคร คิดว่าพวกตนเท่านั้น ที่รู้ดีว่าส่วนใหญ่ต้องการอะไร ถือว่าตนมีความรับผิดชอบ หรือภาระหน้าที่พิเศษมากกว่ากลุ่มอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง บุคคลเหล่านี้ มีความเชื่อในระบอบการปกครองของคนกลุ่มน้อย

---

16 ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อนาคตการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทเคสดีไทย จำกัด, 2538), หน้า 51-58.

17 David Easton, "An Approach to the Analysis of Political System," World Politics (1957), pp. 383-400.

ที่ถือว่าตนมีความรู้ความสามารถเหนือคนอื่น เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะ
แต่งตั้ง หรือสถาปนาตน หรือพวกพ้องของตนเข้าเป็นผู้แก้ไขปัญหา กุมชะตา
กรรมของบ้านเมือง

เกี่ยวกับความเห็นเรื่องการปกครองโดยชนชั้นนอสน้อยนี้
ท่านปัญญานันทภิกขุมีความเห็นว่า เป็นความจริงที่บ้านเมืองของเราถูกปกครอง
โดยคนกลุ่มน้อย เพียงกลุ่มเดียว และก็เป็นมาตลอด ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย
เป็นราชธานี คือการปกครองโดยกษัตริย์ และมีเหล่าขุนนางเป็นผู้ช่วยเหลือ
สังคมาแทน ๆ ในโลกก็เป็นอย่างนี้ มันขึ้นอยู่กับว่าผู้ปกครองนั้น ปกครองบ้าน
เมืองเพื่อใคร เพื่อตนเอง ตัวกูของกู ไม่รู้จักเสียสละเพื่อบ้านเมืองที่ตน
อาศัยอยู่ ก็เป็นผู้ปกครองที่ไม่ดี แต่ถ้าเพื่อคนส่วนใหญ เพื่อความถูกต้อง
ตามกฎธรรมชาตินี้แล้ว ยึดถือธรรมในการทำงาน ก็เป็นผู้ปกครองที่ดี เป็น
ประโยชน์ ไม่เสียหายอะไร 18

ท่านยอมรับว่า ในปัจจุบันนี้ สังคมนี้นี้ ตัวกลไกทางการเมือง
การปกครองที่เราฝากความหวังในการแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง ด้านต่าง ๆ
ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร คือ รัฐบาลที่มาจากนักการเมือง ซึ่งเป็น
คนกลุ่มน้อยของสังคม และกลับกลายเป็นว่า เป็นฝ่ายที่สร้างปัญหามากขึ้น
ทุกวันและยังมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วย

5.1 ปัญหาอยู่ที่ตัวนักการเมือง

ท่านปัญญานันทภิกขุ กล่าวว่า "ในระบบการเมืองในโลกยุค

---

18 สัมภาษณ์ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) 25 ธันวาคม
2538.

ปัจจุบันนี้ มันยุ่งเหยิงที่สุด แม้แต่พวกนักการเมืองเองก็เวียนหัว แก้วไม่ตก
 ใต้แต่คอยจ้องเอาเปรียบกันไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น แก้วทำอะไรไม่ได้ ต้นเหตุ
 ของปัญหาการเมืองนี้ มันมีอยู่ที่ไหน อาตมาอยากทะลุลงไปว่า โดยเฉพาะ
 ปัจจุบันนี้ มันหลบลี้หลบลี้ตาหลงไหลในเรื่องความเจริญทางวัตถุมากเกินไป
 ไม่มีใครรู้สึกตัว ไม่มีใครละอาย ในการที่จะกอบโกยวัตถุ เมื่อตกเป็นทาส
 ของกิเลส หรือตกเป็นทาสของวัตถุแล้ว จิตใจมันก็ไม่อาจจะรู้สึกละอายได้
 ไม่รู้สึกกลัวด้วย นี่เรียกว่า ไปเป็นทาสของความสุขบนเนื้อหนัง อย่างนี้
 เรียกว่าเป็นทาสเนื้อหนัง เป็นทาสของเนื้อหนังมันก็ละทิ้งพระเจ้า พวกฝรั่ง
 ก็เรียกว่า ละทิ้งพระเจ้า ฝ่ายตะวันออกนี้ก็ละทิ้งพระธรรม ละทิ้งศาสนา"

"อันนี้เป็นสาเหตุสำคัญ ความเจริญมันทำให้ระบบการเมืองหรือ
 ระบอบการปกครองในโลกนี้เปลี่ยนแปลงไป โดยไปหลงไหลในส่วนเกิน ส่วน
 ที่ไม่ต้องมีนั่นแหละ ยิ่งหลงไหลขึ้นไปทุกที เกิดขึ้นเพราะมีความเห็นผิด ที่นี้
 มันก็ไม่รู้สึกว่าเป็นส่วนเกิน เพราะว่าไปต้องการด้วยกิเลส แล้วมันก็ไม่มีที่
 ล้นสุด ก็เลยไม่มีความรู้สึกพอ นี่เพราะความเจริญของโลก ระบบการเมือง
 ของโลกก็ส่งเสริมความไม่รู้จักพอของมนุษย์ ฉะนั้น ระบบการเมืองนั่นแหละ
 ที่มันทำให้โลกนี้ปั่นป่วนไม่มีที่ล้นสุด" 19

เป็นที่ประจักษ์กันทั่วไปว่า ประเทศใดก็ตามเมื่อปรารถนาจะ
 พัฒนาบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ต้องเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้อยู่ใน
 สภาพที่เหมาะสม และพร้อมที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญ
 รุ่งเรือง สังคมสงบสุขต่อไป บางสังคมเมื่อเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองแล้ว
 ระบบเศรษฐกิจก็เจริญก้าวหน้าทันที แต่บางประเทศแม้จะเปลี่ยนแปลงการ

19 สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม
 2538.

ปกครองไปสู่ระบบที่มั่นใจว่าเหมาะสมแล้วก็ตาม ก็ยังไม่สามารถก้าวไปข้างหน้าได้ เพราะพบกับอุปสรรคนานาประการ ในบรรดาอุปสรรคเหล่านี้ เราจะพบว่าคุณภาพและคุณธรรมของนักการเมืองในฐานะผู้ปกครอง เป็นตัวการที่สำคัญอย่างมากในการที่ทำให้ระบบการเมืองและการพัฒนาประเทศล้มเหลว

ท่านปัญญานันทภิกขุกล่าวว่า ลาพังระบบการเมืองจะดีวิเศษสักเพียงใด แต่ตราบิดนักการเมืองไร้คุณภาพไร้จิตสำนึก ระบบการเมืองนั้นก็จะตลบันดาลความสุขให้แก่ประเทศชาติและประชาชนไม่ได้ ซ้ำร้ายนักเมืองนักการเมืองเลว ๆ กลับนำเอาระบบการเมืองไปเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเองและพวกพ้องของตนอย่างสิ้นยงอายุและไร้คุณธรรม ซึ่งเป็นกันอยู่ในเวลานี้ 20

5.2 สถานการณ์ช่วงการเลือกตั้ง

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การเลือกตั้งคือองค์ประกอบสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน (representative democracy) ทั้งนี้ก็เพราะในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนนั้น การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองโดยการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองหรือใช้อำนาจอธิปไตยแทนพวกเขา เช่น เลือกสมาชิกสภาผู้แทนไปใช้อำนาจนิติบัญญัติ หรือเลือกประธานาธิบดีไปใช้อำนาจบริหาร เป็นต้น 21

20 สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม 2538.

21 กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพฯ : มาสเตอร์เพรส, 2531), หน้า 97.

อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า แม้การเลือกตั้งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเมื่อมีการจัดให้มีการเลือกตั้งแล้ว จะทำให้การปกครองนั้น ๆ เป็นประชาธิปไตย นักประชาธิปไตยจึงพยายามสร้างกฎเกณฑ์สำหรับใช้วัดการเลือกตั้งที่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ 3 ประการ คือ

1. การเลือกตั้งจะต้องเสรี (free) คือจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนทั้งชายและหญิงซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วน มีสิทธิเสมอกันในการออกเสียงเลือกตั้งได้อย่างอิสระเสรีโดยไม่ถูกบังคับหรือข่มขู่
2. การเลือกตั้งจะต้องเป็นธรรม (fair) หมายความว่าจะต้องป้องกันมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเอาเปรียบกันในการรณรงค์หาเสียง
3. การเลือกตั้งจะต้องส่งเสริมมิให้ได้ผู้แทนราษฎรที่มีความเป็นตัวแทนของราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงอย่างแท้จริง เข้าไปนั่งในสภาผู้แทนราษฎร 22

นอกจากนั้นแล้ว การเลือกตั้งจะต้องช่วยส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ให้พัฒนาเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ เมื่อการเลือกตั้งนั้น ส่งผลอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. กระตุ้นให้ราษฎรสนใจ เห็นความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความสำนึกในหน้าที่
2. ส่งเสริมให้ราษฎรเลือกคนดี มีคุณธรรม เป็นผู้แทนของเขา
3. ส่งเสริมให้ผู้แทนราษฎรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และดูแลผลประโยชน์ของชาติและประชาชนมากกว่าประโยชน์ของท้องถิ่นหรือเขตเลือกตั้งของตน

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยพบว่า การเลือกตั้งที่ผ่านมา 10 กว่าครั้ง นั้น มีประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยมาก และจากผลการวิจัย จำนวนหลายชิ้น ยืนยันว่าราษฎรที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ไปใช้สิทธิเพราะถูกชี้แนะ โดยอำนาจราชการและอำิสลินจ้างมากกว่าเพราะมีความสำนึกในหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี นอกจากนี้ก็ยังมีข้อที่น่าเป็นห่วงคือ สภาผู้แทนราษฎรของเรา ยังคงมีความเป็นตัวแทนของราษฎรน้อย เพราะประกอบด้วยคนจากกลุ่มอาชีพ เพียงบางกลุ่มเท่านั้น เช่น กลุ่มธุรกิจและอาชีพอิสระ มีจำนวนกว่าร้อยละ 50 ส่วนตัวแทนของกลุ่มเกษตรกรและผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ มีอยู่น้อยมากไม่ถึงร้อยละ 5 จึงทำให้หวังได้ยากว่าผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ซึ่งมาจากกลุ่มอาชีพเพียงบางกลุ่มนี้ จะดูแลผลประโยชน์ของชาติและราษฎรส่วนใหญ่ มากกว่าผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม 23

ท่านปัญญานันทภิกขุเห็นว่า ยามใดที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ครองอำนาจจะช่วยกันโฆษณา ให้ประชาชนออกไปลงคะแนนเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในสภา นายทุนผู้คุมธุรกิจต่าง ๆ ของประเทศก็จะแยกย้ายกันไปตั้งพรรคการเมือง หลังจากนั้น ก็เตรียมเงินไปจ้างให้ประชาชนมาลงคะแนนให้กับตนเอง เราจะพบเห็นได้ง่ายทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ผู้มั่งคั่งทั้งหลายจะอาสาเป็นตัวแทนของประชาชนผู้ยากไร้ ตามจุดต่าง ๆ ของประเทศ เมื่อเลือกตั้งเสร็จแล้ว เรามักจะได้ผู้แทนที่ไม่น่าจะมีความคิด หรือจิตสำนึกที่แทนกันได้ เช่น พ่อค้าสุรา เป็นตัวแทนของชาวนา นักการพนัน เป็นตัวแทนของชาวไร่ เศรษฐีในเมืองกรุงออกไปอาสาเป็นปากเป็นเสียงให้แก่ชาวชนบท ผู้แทนเหล่านี้ไม่สามารถจะเป็นตัวแทนความรู้สึก และจิตสำนึก หรือเข้าถึงปัญหาความทุกข์ยากต่าง ๆ ได้

---

23 เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

หลังเหตุการณ์เลือกตั้งทุกสมัย ภารกิจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็คือ การวิ่งเต้นแย่งแบ่งสรรตำแหน่งรัฐมนตรี แย่งกันตั้งรัฐบาล การหาเสียง สนับสนุนให้คนใดคนหนึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีและการแบ่งสรรตำแหน่งให้กับทุกคน อย่างพอใจ ประชาชนหมดสิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมใด ๆ อีกต่อไป ดังที่กล่าวกันว่า ฤกษ์การหาเสียงประชาชนเป็นนาย อำนาจเป็นของประชาชน แต่พอเลือกตั้งเสร็จแล้ว ประชาชนต้องพินอบพิเทาต่อผู้แทนที่ตนเลือกเข้ามา 24

5.3 บทบาทของฝ่ายค้าน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่สามารถร่วมจัดตั้งเป็นฝ่ายรัฐบาล ก็ต้องเป็นนักการเมืองฝ่ายค้านอย่างไม่ค่อยเต็มใจ ท่านกล่าวว่า นักการเมือง ฝ่ายค้านในประเทศไทย ไม่เคยเป็นที่หนักใจของรัฐบาลชุดใด ๆ เลย ถ้าหนักใจก็หนักใจพวกฝ่ายรัฐบาลด้วยกันเองมากกว่า เพราะโดยสภาพข้อเท็จจริงแล้ว นักการเมืองฝ่ายค้าน จะน้อยกว่าฝ่ายรัฐบาลเสมอ ยิ่งงกก็สู้ไม่ได้ถ้าไม่มีการ เบียดกันในหมู่ฝ่ายรัฐบาล มาถึงตอนนี้มักจะเห็นการต่อรองผลประโยชน์เกิดขึ้น เป็นที่ทราบกันดีว่า ราคาต่อรองค่ายกมือสนับสนุนมักมีเห็นกันอยู่เสมอ คนเป็น ฝ่ายรัฐบาลจะมีข้อต่อรองสูงกว่าฝ่ายค้าน จึงมีนักการเมืองใหญ่ท่านหนึ่งกล่าวว่า "การเป็นฝ่ายค้านนั้น อดอยากปากแห้ง"

ด้วยสภาพเช่นนี้ พรรคการเมืองฝ่ายค้านจึงมักมีพฤติกรรมผิดปกติ อยู่เสมอจนถูกมองว่า เป็นนักการเมืองฝ่ายค้านบ้าง หรือเป็นฝ่ายรอร่วมรัฐบาล บ้าง บางครั้งฝ่ายค้านแสดงท่ากระฉับกระเฉง เอาจริงเอาจังในการขออภิปราย ไม่ไว้วางใจแต่เมื่อถึงเวลากลับแล้วลงไปอย่างผิดสังเกต อภิปรายไม่ค่อยขัดแย้ง

---

24 สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม 2538.

ไม่มีน้ำหนักอยู่เสมอ กล่าวสรุป ฝ่ายค้านไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างจริงจัง ไม่ได้ทำเพื่อหลักการ ด้วยความถูกต้อง เพื่อประโยชน์ของประชาชน เพียงแต่รอว่าเมื่อไรตนเองจะมีโอกาสได้ร่วมรัฐบาล ในระยะหลัง ๆ จึงสังเกตได้ว่าฝ่ายค้านไม่ค่อยมีบทบาทอะไร กลับเงิบหายไป โดยอ้างว่าออกไปหาข้อมูลในพื้นที่ แต่ที่จริงแล้วกลับไปนอนชกซ้ำเสียมากกว่า 25

5.4 พฤติกรรมของนักการเมืองในปัจจุบัน

เราจะพบธรรมชาติของการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยท่าน ปัญหานันทภิกขุ ชี้ว่า การเมืองมีลักษณะที่ประพัตกันอยู่ในเวลานี้ คือ

- ผลัดกันคุมทีมเข้ามาครองเมือง อย่างยื้อแย่งกัน ทาลายกัน ภายใต้งื่อนไขระบอบประชาธิปไตยที่ไม่ใช่ธรรมาธิปไตย
- นักการเมืองคือผู้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติของตน แต่ต้องให้กับพวกของตนก่อน เพื่อตนเอง คือเพื่อพรรคการเมือง เพื่อผู้ที่สนับสนุนตนก่อน ที่เหลือค่อยเป็นของชาติ ของประชาชน
- นักการเมืองทั้งหลาย มีสัญชาติ มีธรรมชาติ มีธรรมดา คือ มีธรรม แต่เป็นธรรมของตัวเองที่ถือหลักว่าเอาดี เอาเด่น เอาดังแล้วก็เพื่อกิน เพื่อกาม เพื่อเกียรติ ไม่มีคำว่าสะอาด สว่าง สงบ สวรรค์ สรรวม หรือพระเจ้า ในหมู่นักการเมืองเหล่านั้น
- การดำเนินการทางการเมืองที่เขาทำคือ ทำให้การเมืองแยกตัวออกจากศีลธรรมยิ่งขึ้นทุกที นี่มันก็น่าเห็นใจ เพราะว่าเขาเป็นทาสของประโยชน์ หรือบางทีก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจ ของคนอื่นที่ใหญ่กว่า ประชุมกัน 3-4 ชม.ไม่เคยพูดถึงคำว่า "ศีลธรรม" เลย

---

25 สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญหานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม 2538.

- นักการเมืองสมัยนี้ ไม่รู้ความหมายของคำว่าการเมืองอย่างถูกต้อง เพราะเขาไม่ยอมรับว่าการเมืองคือระบบการจัดการทำให้สังคมมนุษย์อยู่เป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ เพราะว่าเขาใช้หมดทุกสิ่งทุกอย่างทุกประการเพื่อประโยชน์ของเขา

- เขาขาดคุณธรรมสูงสุดข้อหนึ่ง คือความไม่รู้สึกรับผิดชอบ เขาขาดความรู้สึกรับผิดชอบว่าเขาต้องรับผิดชอบต่ออะไร เดียวนี้เขารับผิดชอบแต่ตัวเอง ว่าเขาจะได้อะไรเท่านั้น ความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อประเทศชาติ เขาไม่มี เขาไม่ต้องรับผิดชอบต่อ ถ้าจะพูดกันในวงแคบ เขาก็ไม่ได้รับผิดชอบอย่างกับว่ารับผิดชอบต่อประเทศของตน ในฐานะเป็นเจ้าของประเทศ หรือผู้จัดการประเทศแทนประชาชน 26

พฤติกรรมของนักการเมืองตามที่ท่านปัญญานันทภิกขุกล่าวถึง นั้น อาจกล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องกับข้อสังเกตของนักวิชาการไทยบางท่าน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการทางการเมืองไทยตลอดมาและยากที่จะปฏิเสธได้ โดยได้สรุปไว้ 4 ประการคือ 27

ประการแรก การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เกิดมาจากการจงใจในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง มูลเหตุจงใจในการออกมาใช้เสียงเลือกตั้ง หรือหวัคະແນและพรรคการเมืองมากกว่าเกิดจากความตื่นตัวทางการเมืองและความสำนึกทางการเมืองของประชาชนในฐานะผู้ทรงสิทธิทางการเมือง

26 สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 12 ตุลาคม 2538.

27 กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล, หน้า 78.

ประการที่สอง มวลเหตุจูงใจของนักการเมืองจำนวนมากที่สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์ หรือความรู้สึกที่ต้องการเสียสละเพื่อชาติหรือประชาชนเป็นอันดับแรก แต่เกิดจากการต้องการแสวงหาผลประโยชน์และพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเป็นอันดับแรก การรับใช้ประเทศชาติ การให้บริการบริการประชาชน และพิทักษ์ประโยชน์ของประชาชนเป็นแรงจูงใจอันดับรอง ๆ

ประการที่สาม พฤติกรรมการเลือกตั้งที่เบี่ยงเบน ไปจากหลักการเลือกตั้งสากลมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้จ่ายเงินเพื่อให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้ง ตั้งแต่การใช้จ่ายเงินซื้อความภักดีของพรรคการเมืองโดยกลุ่มธุรกิจและผู้มีอำนาจในกองทัพ การซื้อกรรมการ การซื้อคะแนนเสียง จนทำให้การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้ออกเสียงเลือกตั้งมิได้เกิดจากความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดี แต่เกิดจากอามิสสินจ้างที่ได้รับจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ประการสุดท้าย พรรคการเมืองยังขาดลักษณะการเป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการประสานประโยชน์ของกลุ่มหลากหลาย และในการคัดเลือกนักการเมืองที่มีคุณภาพมาเสนอให้ประชาชนเลือกตั้ง เข้าไปทำหน้าที่ปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน พรรคการเมืองของไทยยังมีลักษณะเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ที่จำกัดอยู่ในกลุ่มธุรกิจ และได้รับความสนับสนุนจากผู้นำในกองทัพบางกลุ่ม มิได้มีความเป็นตัวแทนของปวงชน หรือสถาบันของประชาชนอย่างแท้จริง

5.5 นักการเมืองมีธรรม ก็หมดปัญหา

ท่านปัญญานันทภิกขุกล่าวว่า นักการเมืองต้องมีธรรมะ ธรรมะสำหรับนักการเมืองนั้นก็คือ ธรรมะที่ตรงตามความหมายของคำว่า "ธรรมะ" ในส่วนที่เรียกว่าการเมือง นักการเมืองต้องมีความเป็นบุพชนียบุคคลเสียสละ

อย่างโพธิสัตว์ นักการเมืองต้องฝากชีวิตจิตใจไว้กับพระเจ้า ว่าเป็นคนของพระเจ้า นักการเมืองต้องมีความเกสียดบาบ คือเป็นสัตบุรุษ นักการเมืองต้องจัดระบบการเมืองของตน ำให้ประกอบด้วยธรรม ถ้าเขาไม่รู้หรือไม่สามารถจัดระบบการเมืองำให้ประกอบด้วยธรรมแล้ว ก็ไม่ควรจะเรียกเขาว่า นักการเมืองของธรรมะ

หลักการแก้ไขให้นักการเมืองมีธรรมะ ท่านกล่าวว่า ำให้ทุกคนยอมรับว่าการเมืองคือศีลธรรม ศีลธรรมคือการเมือง 28 ธรรมะกับการเมืองต้องอยู่ด้วยกัน จนกระทั่งเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน อย่าเห็นว่ามันเข้ากันไม่ได้หรือเป็นข้าศึกแก่กัน โดยำให้คนเป็นสัตบุรุษ ำให้นักการเมืองเป็นสัตบุรุษ เป็นสุภาพบุรุษ ต้องการประโยชน์สุขของมนุษย์ เป็นเบื้องหน้า แล้วตัวเองก็รวมอยู่ในชุดนั้น ในจำนวนนั้น นี้ก็เรียกว่า ต้องการสันติภาพของโลกก่อนที่จะต้องการประโยชน์ของตน มันตรงตามอุดมคติของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาที่ว่า เขาจะต้องการประโยชน์สุขของโลกก่อน แล้วจึงมานึกถึงประโยชน์สุขของตน เขาจึงำให้พระโพธิสัตว์นั้นสมาทานศีลว่า ถ้ายังมีคนทนอยู่ในกองทุกข์แม้เพียงคนเดียว เราจะยังไม่ชวนชวายเป็นปรีนิพพาน

จากความคิดของท่านดังกล่าว พอจะถือได้ว่า ศาสนาหรือธรรมะหรือพระเจ้านั้น ต้องอยู่เหนือประโยชน์ทางวัตถุของบุคคล ธรรมะนั้นแหละคือประโยชน์แท้จริงที่ควรจะได้ ส่วนเรื่องเนื้อหนังทางวัตถุ เป็นเพียงเบสิอกนอกและไม่ได้เป็นไปเพื่อคนส่วนใหญ่ เพราะตามหลักคำสอนแล้ว ท่านมุ่งไปที่ การกระทำเพื่อความถูกต้องดีงาม บนพื้นฐานของธรรมะ

28 พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), ปัญญานันทะ อมตธรรม, ปาฐกถาธรรม แสดงแก่พระนวกะ ในพรรษา 2529, รวบรวมโดยธรรมชีวิน, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2534), หน้า 147.

ท่านจึงกล่าวว่า "ถ้าถือกันอย่างนี้แล้ว ไรศคอร้รับชั้น มันก็ไม่ได้ เพราะมันมีธรรมะอยู่ การเข้ามาเพื่อครองบ้านครองเมือง มันก็จะไม่เป็นแพชั้น ไม่มีใครนิยมมีแต่คนจะประณาม หรือติเตียนสาบแช่ง ความต้องการของพวกนักการเมืองที่ได้มาไปด้วยกิเลสก็จะมีโอกาสอยู่เหนือความถูกต้องเหนือเหตุผล มันก็จะหมดไป ที่นี้การเมืองก็จะไม่ตกอยู่ใต้อำนาจกิเลสของคนที่ยูชา กิน กาม เกียรติ อีกต่อไป" 29

สรุป

กล่าวได้ว่า ท่านปัญญานันทภิกขุ มีความคิดเห็นที่เป็นไปในทางประชาธิปไตยแบบธรรมาธิปไตย คือมีความสอดคล้องตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งท่านเห็นว่า หากผู้ปกครองนำหลักธรรมมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ก็จะปกครองบ้านเมืองได้อย่างสงบเรียบร้อย แต่ปัญหาขณะนี้ ผู้ปกครองรวมทั้งนักการเมือง มักจะละเลยไม่สนใจเอาใจใส่ในหลักธรรมคำสั่งสอน มีว่แต่มีว่ เมาแสวงหาผลประโยชน์ ลาภยศสรรเสริญส่วนตัว มากกว่าจะคำนึงถึงคนส่วนใหญ่หรือความถูกต้อง วิธีการและแนวทางในการปกครองบ้านเมืองหรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนทั้งในทางเศรษฐกิจและทางสังคม มีอยู่แล้วในหลักการปกครองโดยธรรม ตามที่ได้กล่าวไป กล่าวโดยสรุปก็คือ หากผู้ปกครองหรือแม้แต่ประชาชน ให้ความสนใจและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนอย่างจริงจัง ทุกคนก็จะมี ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ปัญหาความต้องการ ความทะเยอทะยาน แสวงหาแต่ทรัพย์สินเงินทอง เบียดเบียนก็จะไม่เกิดขึ้น สังคมก็จะสงบสุขอันเป็นจุดหมายสำคัญของการปกครอง

---

29 พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), ปัญญานันทะ อมตธรรม, เรื่อง "อย่าลืมตน" เมื่อ 5 สิงหาคม, หน้า 202.